

Straitéisí praiticiúla le
tacaíocht a thabhairt do pháistí
le disléicse sna scoileanna
lán-Ghaeilge.

Deirdre Nic Gabhann
Márta 2017

Fáilte

- Disléicse sna scoileanna lán-Ghaeilge.....

Cad is disléicse ann?

- Report of the Task Force on Dyslexia, 2001

Dyslexia Association Ireland

“The Dyslexia Association of Ireland defines dyslexia as a specific learning difficulty affecting the acquisition of **fluent** and **accurate reading** and **spelling** skills.

This occurs despite access to appropriate learning opportunities.

Dyslexia is characterised by cognitive difficulties in (1) **phonological processing**, (2) **working memory**, and (3) **speed of retrieval of information from long term memory**.

Dyslexic difficulties occur on a **continuum** from mild to severe and affect approximately 10% of the population.

People with dyslexia may experience greater stress and frustration as they endeavour to learn, resulting in heightened anxiety, particularly in relation to literacy acquisition.

People with dyslexia may also have accompanying learning strengths.”

My child has been diagnosed as dyslexic. Should we develop reading and writing in one language and not two?

- First, dyslexia is definitely not caused by bilingualism. There is no evidence that links dyslexia with being brought up as a bilingual or that ownership of two or more spoken languages exacerbates dyslexia.
- This means that a dyslexic child should not be banned from becoming biliterate. It implies that, once there is a solid foundation of reading and writing in one language, the other language can be introduced particularly when there is sufficient self-interest, self-confidence and educational support. Often, the dyslexic child itself triggers an interest in acquiring second language literacy.

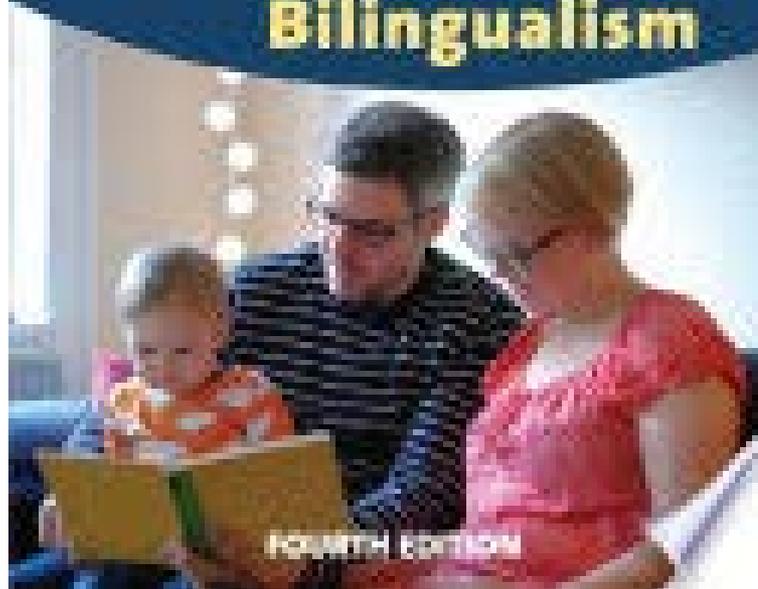
(A Parents' and Teachers' guide to Bilingualism, Colin Baker, 2014)

Colin Baker

**A Parents'
and Teachers'
Guide to**

Bilingualism

FOURTH EDITION

Ceisteanna

- Cén chaoi a n-aithnítear páistí a bhfuil disléicse orthu sna scoileanna?
- Cén straitéisí luath-idirghabhála atá in úsáid againn?
- Cén úsáid a bhaintear as tástálacha?
- An bhfuil clár teagaisc soiléir sa scoil?

Ancaire

Ceist uile-scoile í

"Good teaching for dyslexics is good teaching for all"

Plean Scoile - Béarla, Gaeilge, Mata

Plean Teanga - Curaclam Nua

Teanga ó bhéal

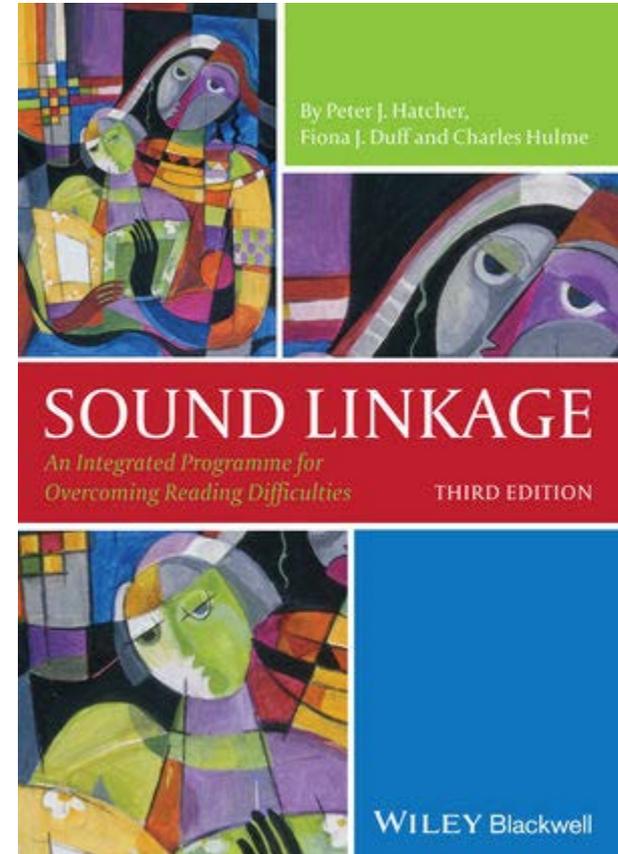
Cruinnithe Foirne

Curaclam Teanga na Bunscoile

- Teanga
- ****Contanam dulta chun cinn****
- <http://www.curriculumonline.ie/Primary/Curriculum-Areas/Language-New-Junior-infants-2nd-class?lang=ga-IE#/jigsaw>
- <http://www.sess.ie/sess-functional-language-and-communication-resource-0>

Múinteoireacht don Léitheoireacht - 1

- Feasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach
- BIAP
- Sound Linkages
- Fuaimeanna tosaigh, meánacha agus deiridh

Dánta/Rannta/Rímeanna

Rím

- Tábhacht ar leith
- Rím a aithint mar choincheap
- Druileanna agus cleachtadh
- Spraioi
- Liostaí a chur le chéile

Fónaic

- Fónaic na Gaeilge
(https://www.stmarys-belfast.ac.uk/aisaonad/comhaid/Fonaic_na_Gaeilge.pdf)
- Ceist? In ord aibítire? Ord eile?
- Fuaim agus geáitsí bunaithe ar chur chuige Jolly Phonics (satipn) (cehrmd) (goulfb) (áéíóú) (jzwvxy)
- Fuaim - Ainm - Focal

Cumasc Fuaimeanna

- Cleachtadh, cleachtadh, cleachtadh

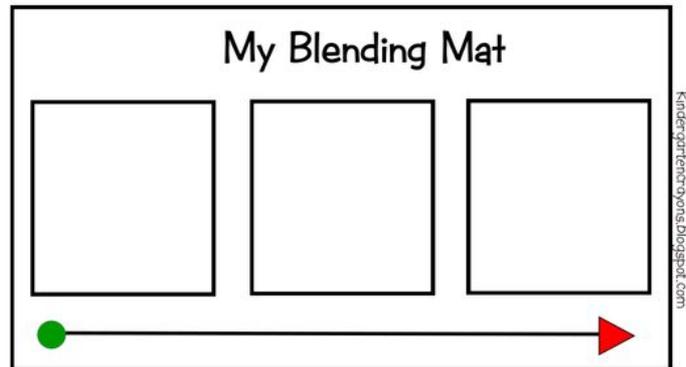
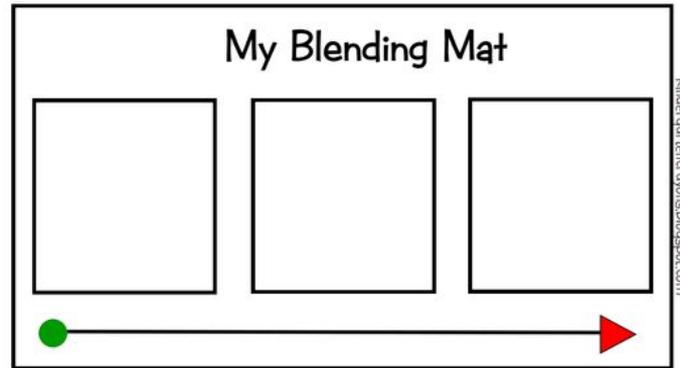
S-A

A-S

S-A-N

N-A-S-A

Modhanna ilchéadfacha

Tá 60 leabhar i mBanda 1, idir fhicsean agus neamhfhicsean, a thugann taithí agus cleachtadh don túsléitheoir. Tá trí chuid sa bhanda seo:

Na Focail

- Tá spriocfhocal i ngach leabhar a léirítear ar chúl. Beidh na spriocfhocail sin le léamh go minic ag an léitheoir. Tógtar ar na focail sin de réir a chéile.
- Tá focail fuaime ann nuair is féidir. Úsáidtear focail ina bhfuil litir amháin a sheasann d'fhuaim amháin agus atá furasta a dhíchódú. Tá fuaimeanna níos casta, m.sh ch, th, mh, i mBanda 1(c).
- Tá focail suime in úsáid i mBanda 1 a léirítear i gcónaí sna pictiúir. Tá athrá ann chomh maith maidir leis na focail suime sin.

Modhanna ilchéadfacha

- Méar le haghaidh gach fuaime
- Gaineamh, maighnéidín, cuisneoir
- Páistí iad féin - ainmneacha na bpáistí
- Cluichí sa rang

200 focal ardmhínicíochta sa Ghaeilge

- Féasta Focal
- Cluichí ar líne
- <http://ccea.org.uk/curriculum/gaeloideachas>

Tús le léitheoireacht an Bhéarla

- Conas?
- Cathain?
- Scéim?
- Tacaíocht?
- Traschur scileanna
- Plean idir rang agus tacaíocht
- Measúnú

Litriú - Béarla

"Is spelling caught or taught?"

- Dialann Foghlama (Phonic dictionary)
- Cleasa
- Clár leanúnach
- Dul siar rialta
- Miscue - Drumcondra Spelling
- Plean scoile don litriú

hydration

imagination

population

information

fraction

reception

dictionary

confirmation

celebration

n

n

Germany

giant

generation

sture

generous

giraffe

ginger

vegetable

danger

magic

orange

Look
Say
Cover

SAID

Silly Aron is dancing!

AGAIN

Aron's Granny always is nice.

Dogs only eat sausages

DOES

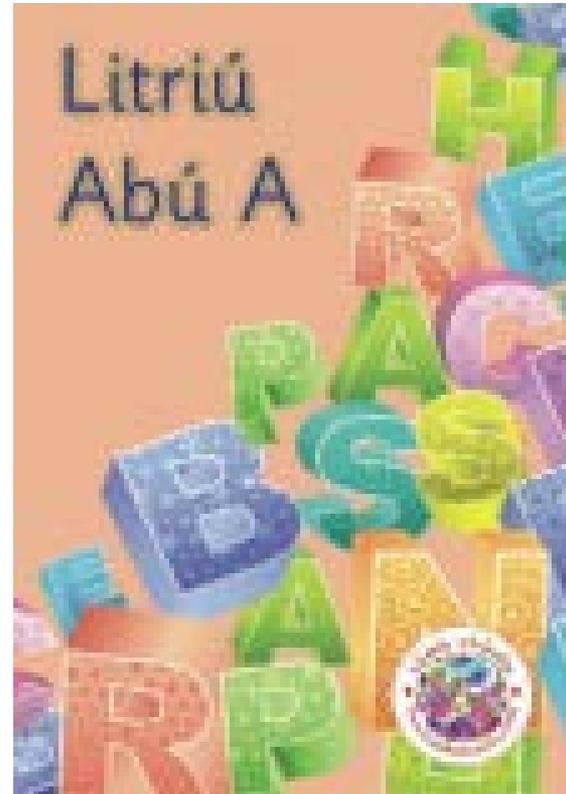

Friend

Litriú - Gaeilge

- Lámh chúnta - Litriú Abú

litriú & abairtí
deachtaithe

- www.teanglann.ie

Ar mhiste leat cabhrú liom?

An bhféadfainn an
leabhar clóis a
fháil?

tao

Tá mé á oscailt!

An bhféadfainn an fón
a úsáid, le do thoil.

An féidir liom
spúnóg a fháil

LOUGHREA
JUVENTEX
HURLING

FRIDAY
JAN 20th

All
Temperature
Hub

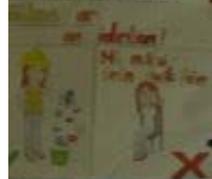
6pm - 7pm
for
7 WEEKS!

near to
Mallow
Mallow

Cuimnigi ar ár
n-amhrán scoile

Stops an bheirteacht

Le gach cultúr
taispeánann muid
meas

Seachtain
Ilchinedlochais

Le gach aon duine
bíonn muid deas.

Breathnaigi ar na
póstaeir is fearr.

MEAS

Bain triail as.....

Frása na Seachtaine

Níl mé críochnaithe fós

© Seanna Rangú www.seanna-ranga.com

Coiste na nDaltaí

Bhí toghchán do Choiste na nDaltaí i mí Dheireadh Fómhair.

Paddy

Rian

Gráinne

Ava

Seo é an páipéar vótála i mbliana.

Déanann Coiste na nDaltaí ionadaíocht ar ghasúir na scoile.

Ally

Lorcán

Gach bliain bíonn na leanaí ó rang 3 go rang 6 ag vótáil. Bíonn na daltaí

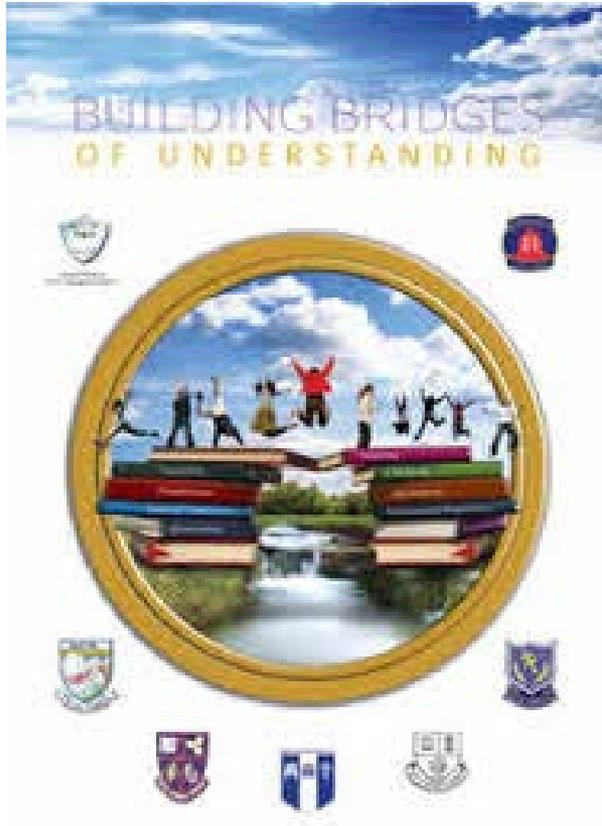
- Céard iad na straitéisí léitheoireachta atá ag teastáil sna meánranganna agus sna hardranganna?

Roinnt Straitéisí Léitheoireachta

- Ag tuar
- Ag nascadh
- Tátal á bhaint as
- Ag déanamh sintéise
- Ag cruthú íomhánna
- Ag ceistiú
- Súil thapa
- Spléachadh
- Tábhacht a dheimhniú
- Soiléiriú

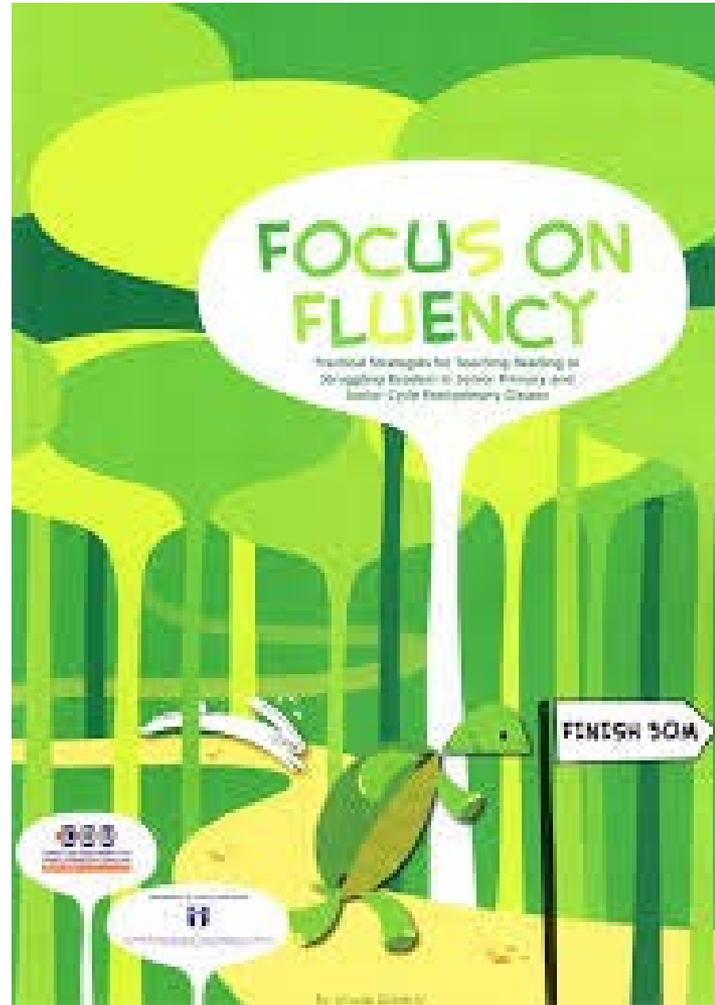

Scileanna Tuisceana

Prediction
Making Connections
Questioning
Visualising
Declunking
Clarifying
Determining
Importance
Inference
Synthesis

Líofacht na léitheoireachta

Mata

- Táblaí - plean scoile
- Plean Mata don scoil
- Foclóir (Gafa le Mata) aontaithe ag an bhfoireann agus mar chuid de gach ceacht
- Prionta sa timpeallacht, mata sa timpeallacht
- Am! Féilire! Laethanta na seachtaine!
- Clé/Deas
- Dul siar, dul siar, dul siar

iolraithe

$$2 = \{2, 4, 6, 8, 10, 12, \dots\}$$

$$3 = \{3, 6, 9, 12, 15, \dots\}$$

iolraithe coiteanna = 6, 12

Factóirí - i bpéirí coibhneasacha:

$$12 = (1, 12), (2, 6), (3, 4)$$

Factóirí - in ord ordaitheach

$$12 = \{1, 2, 3, 4, 6, 12\}$$

Nuair is mó an t-uimhreoir ná an t-ainneoir tugtar leaschodán air. Is féidir é a scríobh mar uimhir mheasctha.

$$\frac{15}{2} = \text{leaschodán}$$

Uimhir mheasctha

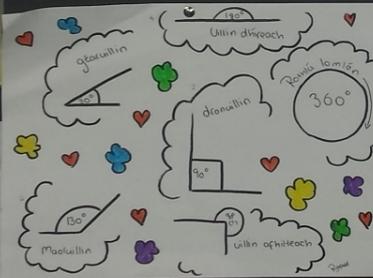
Codáin choibhéseacha = codáin ar chomhluch:

$$\frac{2}{12} = \frac{1}{6} \quad \frac{3}{4} = \frac{9}{12}$$

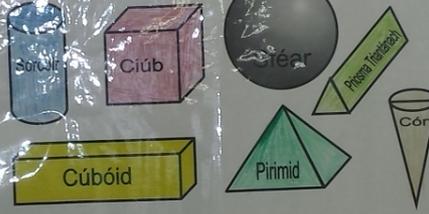
Cuid de rud is ea codán. Scríobtar é le digití thar is faoi líne:

6 - Uimhreoir

7 - Ainmneoir

Cruthanna 3-Thoiseacha

Céad-chearnóg

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Codáin a scríobh mar chead

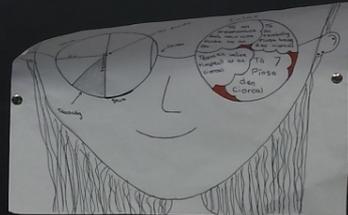
1) Roinn an t-uimhreoir ar an ainmneoir

m.sh. $\frac{3}{4} = \frac{4 \overline{)3.00}}{0.75} \quad \frac{75}{100} = 75\%$

2) Codán a íobú faoi $\frac{100}{1}$

m.sh. $\frac{2}{5} \times \frac{100}{1} = 40\%$

Balagán is ea codán cruth 2-Ta bhfuil 4...
 céanna taobhanna is uillinnéacha eige...
 Cruth le trí shíos dhreacht nó trí...
 Balagán.
 Balagán rialta = Trí taobh...
 uillinnéacha con...

Gnéithe Inranga

- Modhanna Múinte
- Téarmaíocht
- Rudaí a chur de ghlanmheabhair****
- Cluichí
- Teicneolaíocht
- Obair bheirte
- Taighde

Dyslexic Friendly School

- Roinn tascanna ina gcéimeanna beaga agus tabhair dóthain ama chun iad a chur i gcrích.
- Roghnaigh agus aibhsigh na botúin is mó, ní na botúin go léir - díriú ar an gcineál botúin (cáilíocht) seachas ar líon na mbotún (cainníocht).
- Múin scileanna staidéir (m.sh. pointí lárnacha a aibhsiú, meabhairmhapaí®, néamónaic, srl.).
- Tabhair spreagadh agus moladh atá cuiditheach go rialta agus taispeáin go gcreideann tú go mbainfidh an dalta caighdeán ard amach.
- Cuir teorainn leis an líon cóipeála atá le déanamh ón gclár. Scríobh i ndathanna éagsúla ar an gclár dubh.
- Spreag daltaí chun na treoracha (le tasc a dhéanamh) a athrú.
- Úsáid leideanna amhairc chun cabhrú leis na daltaí iad féin a eagrú.

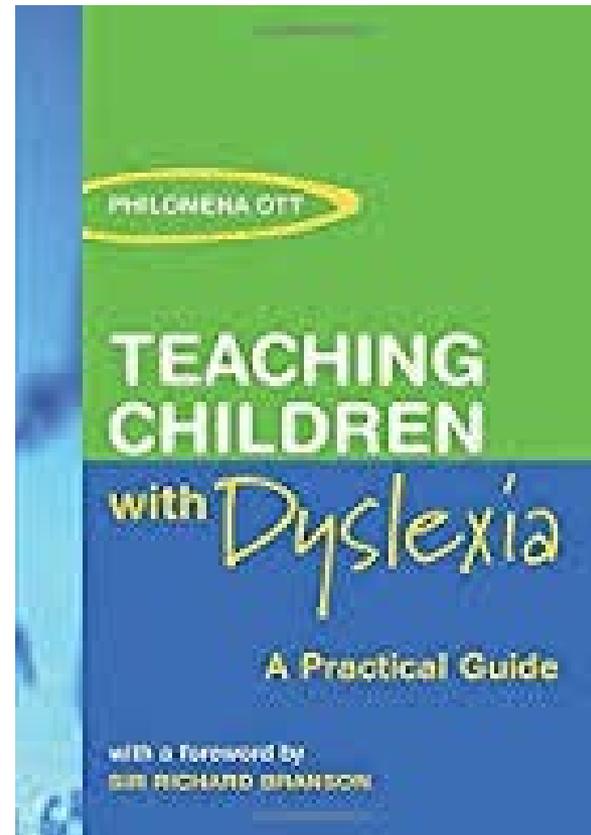
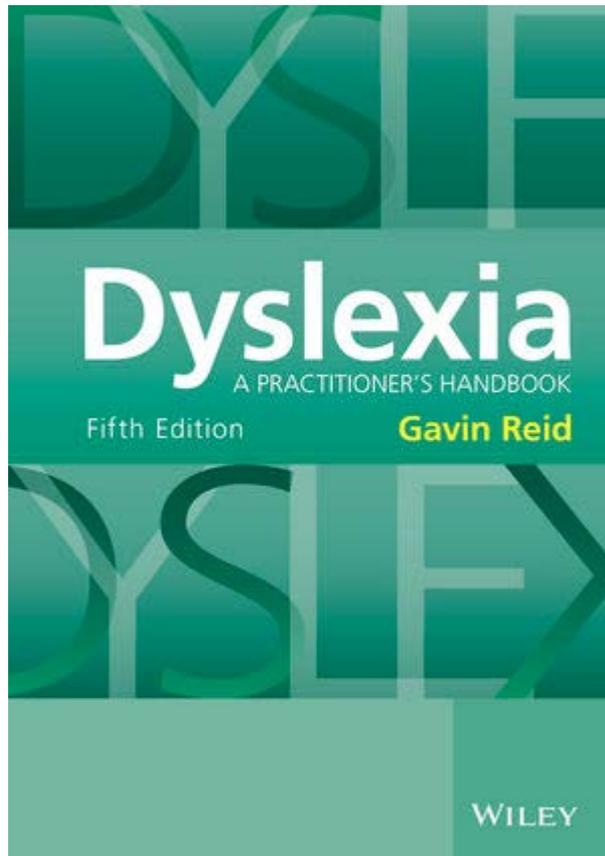
- Aithin go dteastaíonn am breise ó dhaltaí chun tascanna a chríochnú.
- Úsáid bogearraí cuí ríomhaire chun tacú le léamh, litriú agus scríbhneoireacht (m.sh. Wordshark®, Numbershark®, srl.).
- Spreag na daltaí chun úsáid a bhaint as foclóirí litrithe, agus litreoirí, mar shampla, GaelSpell agus Ceart, abair.ie, teanglann.ie.
- Ag leibhéal iar-bhunscoile go háirithe, smaoinigh ar úsáid a bhaint as ábhair foghlama neamhphriontáilte, mar shampla, leabhair ar téip, ranganna taifeadta agus téacsanna curaclaim ar téip.
- I gcás daltaí a bhfuil disléicse orthu, seans go mbeidh an-deacracht acu le figiúirí (m.sh. ag foghlaim táblaí), le ceol a léamh nó le haon rud óna dteastaíonn léirmhíniú ar shiombailí.

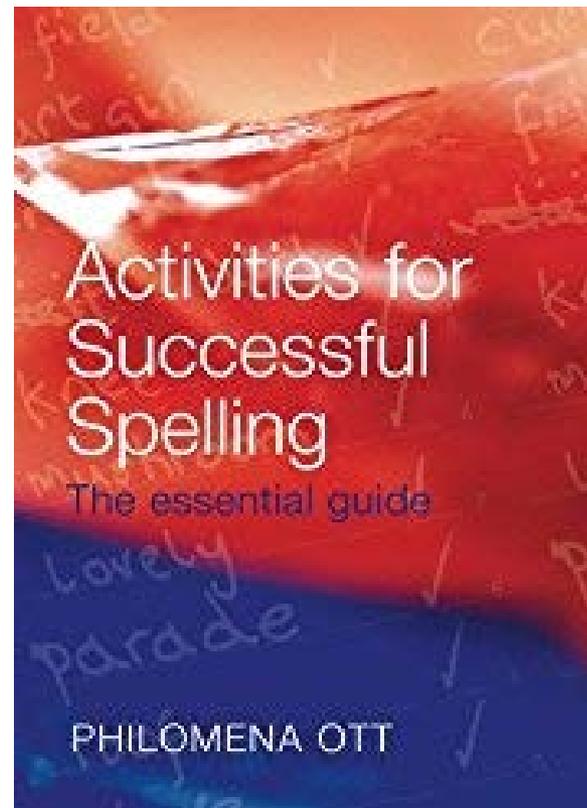
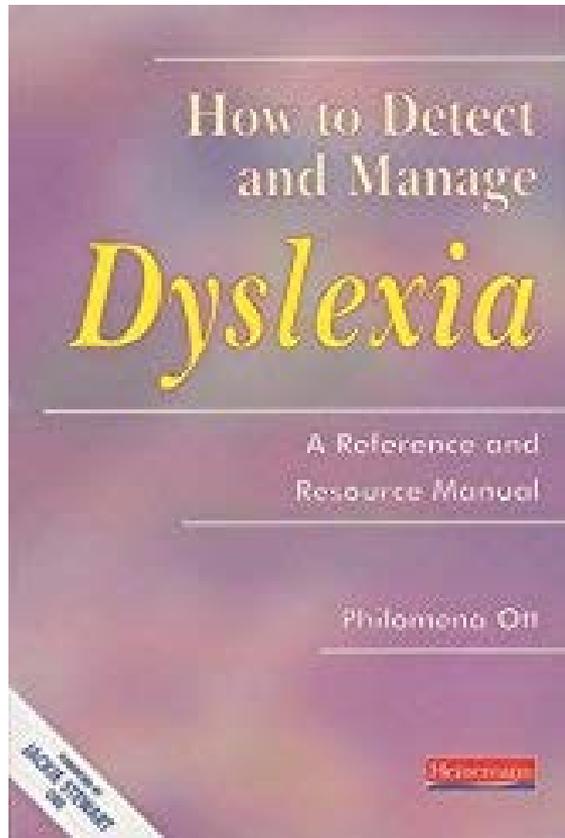
- Cuir tacaíocht ar fáil le meicníochtaí taifeadta breise nuair is cuí (m.sh. bogearraí litearthachta, cairteacha, léaráidí, deachtafóin, foclóirí leictreonacha, samhlacha, bogearraí aitheanta gutha agus próiseálaí focail le litreoir).
- Úsáid rianairí líne agus/nó forleagain daite mar is cuí.
- Cruthaigh deiseanna foghlama agus athfhoghlama don dalta.
- Spreag na daltaí chun rudaí scríofa a dhréachtú agus a athdhréachtú.
- Déan leasú ar bhileoga oibre ionas go mbeidh siad intuigthe.
- Cuir cabhair ar fáil le codanna den phróiseas scríbhneoireachta, mar shampla, úsáid bileoga pleanála agus seicliostaí eagarthóireachta.
- Léigh ceisteanna os ard.

- Múin scileanna chun tabhairt faoi fhocail (m.sh. leideanna comhthéacs, féach agus abair, poncaíocht agus cruthanna focail)
- Úsáid clár léitheoireachta grádaithe atá feiliúnach do leibhéal scileanna litearthachta na ndaltaí seo agus dá leibhéal suime freisin.
- Cuir ábhar léitheoireachta breise ar fáil atá níos ísle ná leibhéal léitheoireachta measúnaithe an dalta, a chuireann ar chumas an dalta léamh go neamhspleách (.i. níos lú ná dhá bhotún i gcéad focal).
- Úsáid córas ISpreag leis na daltaí chun iad féin a cheartú.
- Cleacht cluichí cuimhne.
- Bain úsáid as clár litearthachta ilchéadfach struchtúrach leis an dalta.
- Aimsigh láidreachtaí na ndaltaí agus a gcuid stíleanna foghlama aonair.
- Múin réimse léitheoireachta cleachta. Seachas a bheith ag iarraidh ar dhalta anseo is ansiúd léamh os ard, tabhair sliocht ar leith do gach dalta lá roimh ré.

Stíleanna Foghlama (Chinn 2001)

- http://www.education.ie/en/Education-Staff/Information/NEPS-Literacy-Resource/neps_literacy_good_practice_guide.pdf

Go raibh míle maith agaibh

- deenicg@yahoo.ie